

Deres ref

Vår ref 207.01/IMC

Dato 28.01.2009

Akademikernes høringsuttalelse til NOU 2008: 18

Vi viser til høringsbrev av 27. oktober 2008. Vi vil i denne høringsuttalelsen berøre de punktene som er mest sentrale for Akademikernes medlemsforeninger. Akademikerne har ikke behandlet alle utvalgets 81 forslag. For de forslagene som ikke blir berørt i denne uttalelsen henviser vi til høringsuttalelsen fra Norsk Lektorlag.

Akademikerne mener hensynet til kvalitet alltid må være det viktigste prinsippet innen utdanningspolitikk, både innen grunnskole, videregående opplæring og høyere utdanning. Utdanningssystemet må også legge til rette for så stor grad av sosial mobilitet som mulig.

I overskriftene henviser vi til de delkapitler hvor forslagene fremmes.

4. 3. Miljø og krav til kompetanse

Utvalget for fag- og yrkesopplæring har som tredje punkt i sitt mandat "å vurdere hvordan fag- og yrkesopplæringen skal møte utfordringene knyttet til de store nasjonale og internasjonale miljøutfordringene". Utvalget har ikke i tilstrekkelig grad svart på denne problemstillingen. Man har i liten grad tatt hensyn til at en av de 9 fagretningene heter Naturbruk, og inneholder det viktigste faget i miljøutfordringene, nemlig miljøfag.

Det ligger til rette for en kunnskapsutveksling mellom naturbruk og andre yrkesfag på miljøområdet. Andre fag trenger mer kompetanse om miljøfag og denne kompetansen besitter fylkeskommunen – om de vil bruke den. Neglisjeringen av denne kompetansen gjør at fylkeskommunen og yrkesutdanningen går glipp av en positiv effekt som det ikke krever store ressurser å utløse.

Utvalgets beskrivelse av miljøutfordringene preges av vesentlige mangler når man så lett hopper over de rent biologiske effektene av miljøutfordringer og klimaendringer. Begrepet økosystemtjenester er her sentralt. Økosystemtjenester kan kort defineres som den nytte vi har av naturen. Mye av dette tas for gitt, og man tar derfor ikke høyde for at man trenger kompetanse på området. Vi kan kort nevne viktige økosystemtjenester: Ren luft, rent vann, stabilitet mot sterk vind, ras og flom, fornybar energi, biologisk mangfold som kilde til nyttige stoffer som bl.a. medisiner, matproduksjon, immaterielle goder som opplevelsesverdier, estetikk, åndelige og religiøse verdier og selvforståelse.

Utvalgskonklusjonene er uklare når det vurderer kompetansebehovet innen miljøfag. Man viser til nettstedene og lærerplaner, uten å vurdere kompetansen til undervisningspersonalet. Akademikerne mener dette er et for tynt grunnlag til å konkludere at kompetansebehovet er ivaretatt. Vi er uenige i denne konklusjonen og mener at miljøkompetansen må styrkes kraftig i yrkesopplæringen.

6.2 Tiltak som skal bidra til raskere omstilling i samfunnet

Raskere omstilling i samfunnet må sees i en vid sammenheng. Omstilling skjer ikke bare sektor- og bransjevis, men innenfor samfunnets totale kunnskapsproduksjon. Akademikerne ser det som skolens ansvar å utdanne for et langt arbeidsliv og legge fokus på elementer som sikrer omstillingsdyktige og fleksible arbeidstagere. Kontakt med et bredt spekter av interessenter er viktig for å sikre at fagopplæringen utformes i tråd med behovene i arbeidslivet, Akademikerne mener arbeidslivets parter som helhet må inkluderes i relevante organer (som Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY), de faglige rådene etc.).

Utvalget foreslår at de faglige rådene som en fast rutine bør vurdere behovet for endringer i fagene innenfor sitt område. Som en del av dette arbeidet bør det vurderes om det er mulig å initiere forskning og utvikle statistiske verktøy for å kartlegge og analysere endringsbehovet. Akademikerne støtter dette forslaget.

Utvalget foreslår at Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen og de faglige rådene må tilstrebe bedre kommunikasjon med miljøer som har interesser i fag- og yrkesopplæringen, men som ikke er representert i de faglige rådene.

Akademikerne støtter dette forslaget. Pensum og innhold i fagopplæringen er av stor relevans for en lang rekke fagpersoner organisert gjennom Akademikerne, og vi ønsker å få representasjon i de faglige rådene med spesiell relevans for våre medlemsgrupper. Det er vårt syn at de faglige rådene og SRY må sammensettes med bred representasjon fra partene i arbeidslivet og at dagens ordning ikke reflekterer partssamarbeidet tilfredsstillende.

6.3 Tiltak for at flere skal gjennomføre opplæringen

Akademikerne deler utvalgets bekymring for det store frafallet i videregående opplæring, men etterlyser større vektlegging av grunnskolens rolle. Akademikerne etterlyser også forslag til løsninger som kan sikre at elevene har gode forutsetninger ved starten av fagopplæringen. Det store frafallet i videregående skole har rot i kvalitetssvikten som er avdekket i grunnopplæringen, blant annet omtalt i Stortingsmelding 31 07/08. Også OECD peker i rapporten *Learning for jobs* på at PISA-resultatene indikerer at basisferdighetene til elever som begynner yrkesfagutdanning, er relativt svake. Akademikerne mener at tiltak som skal bedre gjennomføringen, må legge denne erkjennelsen til grunn. I følge tall fra Utdanningsdirektoratet har andelen 15-årige elever som skårer på laveste nivå i lesing, økt fra 17 prosent i 2000 til 22 prosent i 2006, mens ytterligere ca.20% av elevene scorer på nest laveste nivå. Dette tilsier at ca. 40 % av elevkullet har meget svake forutsetninger for videregående opplæring. Det store flertallet av disse velger erfaringsmessig yrkesfaglig studieretning. TIMSS 2007 indikerer at mer enn halvparten av 8.klassingene ligger på et lavt eller særs lavt nivå i matematikk. TIMSS-rapporten sier også at elevene er svake i naturfag, og særlig i fysikk. Dersom skolen skal "bedre gjennomføringen" ved å senke de faglige kravene, vil det bidra til å tilsløre disse problemene. Dette vil særlig ramme de faglig svake elevene.

Akademikerne mener departementet bør vurdere å innføre egne forkurs til yrkesopplæringen for elever med svake grunnleggende ferdigheter i regning, lesing og skriving. Alternativet er å la disse elevene, som kan være skoletrøtte, i første omgang tilbys rent praktisk yrkesopplæring, jfr. ordningen med praksisbrev. Disse elevene bør få tilbud om et yrkesfaglig påbygningskurs i yrkesteori og allmenne fag på et senere tidspunkt når de måtte ønske der. Retten til slik påbygning på praksisbrevet bør i prinsippet ikke tidsbegrenses.

Utvalgets forslag knyttet til gjennomføring

Akademikerne er enig i at det er et stort behov for tiltak for å redusere frafallet i den videregående skolen. Vi er positive til forslaget om oversiktskart. Akademikerne er prinsipielt tilhenger av incentivordninger. En nødvendig forutsetning for at incentivordninger skal fungere etter hensikten er at det på forhånd er etablert uavhengige velfungerende kvalitetssikringssystemer med jevnlig ekstern evaluering, samt ekstern sensurering. Før slike systemer er på plass i den videregående opplæringen kan Akademikerne ikke støtte forslagene om økonomiske incentivmidler.

Utvalgets forslag knyttet til yrkesretting

Akademikerne er positive til ungdomsbedrift som pedagogisk virkemiddel, men vi er ikke uten videre enig i at dette skal bli obligatorisk på alle videregående skoler. Vi etterlyser en mer omfattende utredning av dette før vi kan ta stilling til det. Vi vil påpeke at ungdomsbedrift ikke er den eneste måten å sette entreprenørskap på agendaen, og det bør være opp til faglærer å vurdere hvilke virkemidler som er mest egnet.

Fleksible løp i fagopplæringen

Akademikerne støtter dette forslaget. Det er behov for større fleksibilitet og anerkjennelse av elevenes forskjellighet. Skolesystemet bør ikke innrettes slik at det stigmatiserer ungdom som velger arbeidslivet etter 10 år på skole. Det bør legges til rette for at elever som på et tidspunkt har fått praksisbrev, kan bygge dette ut til fagbrev seinere, gjerne innenfor ordninger med realkompetansevurdering.

Oppfølging av elever

Akademikerne mener at fylkeskommunene må bli tilført informasjon om den enkelte elevs kunnskaper og ferdigheter ved skolestart, og at dette skal være både kommunens og fylkeskommunens ansvar (ikke bare en plikt for fylkeskommunen). Vi er enige i at kommunen må informere fylkeskommunen om elever som har behov for ekstra oppfølging. Vi tror også at det vil ha en positiv effekt å opprette en mentorordning for elever som er i faresonen for å avbryte opplæringen. Vi mener det er viktig at en slik mentorordning har et sterkt faglig fokus. Vi mener at man i første rekke bør styrke kontaktlærerordningen fremfor å innføre en ny ordning.

Tilgang på læreplasser

Akademikerne ser det sterke behovet for å øke antallet læreplasser, og vi støtter forslaget om å arbeide med innføring av en samfunnskontrakt. Akademikerne er positive til en strategi for læreplasser i offentlige og kommunale virksomheter. Akademikerne er også positive til at det utvikles flere kryssløp, dette kan være positivt både for de elevene som ikke får læreplass og for de som har valgt feil studieretning.

6.4 Muligheten til å bygge videre på fag- eller svennebrev

Akademikerne mener fagskolene utgjør en viktig del av det norske utdanningssystemet og at de fyller en viktig rolle på veien mellom fagbrev og høyere utdanning.

Akademikerne er positive til spesialtilpassede ordninger som Y-veien, vi støtter forslaget om at denne ordningen utvides til å gjelde flere fagområder.

Akademikerne støtter ikke forslaget om å sette ned aldersgrensen for realkompetansevurderinger. Realkompetanse og refleksjon rundt eget fagområde utvikles over tid og fem år som et minstekrav til yrkeserfaring er etter vår oppfatning et godt krav. Med utvidelse av Y-veien ser vi ikke at dette er noe stort behov.

6. 4. 6 Generell studieforbereidhet

Akademikerne er sterkt kritiske til utvalgets forslag om generell studieforbereidhet, vi ser heller ikke at utvalget har gitt noen faglige argumenter som støtter et så radikalt forslag. Akademikerne støtter utvalgsmedlem Per Aahlins standpunkt.

Akademikerne er positive til at det skal eksistere alternative veier inn i høyere utdanning men vi mener realkompetansevurderinger (23/5 regelen) og Y-veien (med utvidelse til andre fagområder) vil dekke dette behovet. Akademikerne er enige i at man innen mange fagområder vil ha nytte og glede av personer med praktisk kompetanse og en praktisk tilnærming til faget, men utvalgets forslag reflekterer ikke at høyere utdanning i all hovedsak dreier seg om teoretiske studier hvor eventuell manglende teoretiske bakgrunnskunnskaper vil være en alvorlig hemske for den enkelte student.

Forslaget om generell studieforbereidhet uansett program innebærer en nedvurdering av behovet for et studiespesialiserende program. Akademikerne mener dette bidrar til at kravene til teoretisk kompetanse blir utydelig for elevene i videregående opplæring. Dersom man kan få generelt opptak til høyere utdanning både på bakgrunn av fagbrev og på bakgrunn av studieforbereidende linje er det lett å argumentere for at den teoretiske tilleggskompetansen man får ved å gå studieforbereidende linje er unødvendig. Vi frykter at dette vil gjøre at mange vil ha urealistiske forventninger til hvilket teoretisk nivå som generelt kreves for å ta høyere utdanning. I denne sammenhengen er det viktig å påpeke at ved spesialiserte opptaksopplegg som Y-veien er det aktuelle studiet tilpasset søkerens opptaksgrunnlag, og de studentene som kommer inn gjennom denne opptaksveien får et eget studieopplegg og tettere oppfølging. Dette vil ikke være tilfelle med generell studieforbereidhet etter yrkesfaglig utdanning.

Akademikerne frykter at dette forslaget vil føre til at man får langt høyere strykprosent innen høyere utdanning. Vi viser blant annet til rapport fra NOKUT 2008 om det store frafallet i ingeniørutdanningen som tilskrives studentenes svake matematikkunnskaper fra videregående skole.

Også innen andre studier ser man høy strykporsent. Dette tilsier at kravene til generell studiekompetanse heller bør skjerpes, og slett ikke fjernes.

Utvalget argumenterer med at *"Kunnskapsløftet nå er gjennomført i grunnskolen og har fått virke, og at den kvalitetshevingen som Kvalitetsutvalget (som fremmet forslaget i 2003) la til grunn for sin argumentasjon, derfor bør vektlegges."* Akademikerne viser til resultatene fra PISA og PIRLS 2006 og TIMSS 2007. Akademikerne mener at svært mye gjenstår før "Kunnskapsløftet" kan sies å være realisert. Blant annet viser TIMSS at nivået i naturfag og matematikk blant 15-åringer i 2007 ligger godt under nivået fra 1997. For flere yrkesutdanninger er det et faresignal at norske 15-åringer er særlig svake i faget fysikk.

Akademikerne stiller seg undrende til utvalgets argumentasjon som nedvurderer behovet for påbygningskurset samtidig som det peker på at strykporsenten faktisk er meget høy i det samme kurset, hele 40 prosent skoleåret 07/08.

Vi opplever utvalgets omtale av omfanget av påbygningskurset unøyaktig. Utvalget skriver blant annet at *"Omfanget av det som gjenstår i de seks fagene er til sammen 20 uketimer, eller et drøyt halvt års normalt studium"*. Dette er direkte misvisende. Påbygningsåret skal ha 644 klokketimer undervisning, som tilsvarer gjennomsnittlig 22,5 undervisningstimer per skoleuke. Det er problematisk når utvalget framstiller dette undervisningstimetallet som om det skulle tilsvare antallet arbeidstimer som kurset krever av innsats fra elevene. Dette er en undervurdering av innholdet i påbygningskurset, og dermed også av innhold og nivå i det studieforberedende programmet. Teoretiske studier krever ofte mange timers for- og etterarbeid og undervisningsopplegget er basert på at elevene gjør en stor egeninnsats. Som eksempel vil norskfaget alene kreve at elevene leser om lag ti skjønnlitterære bøker, eller om lag 2 000 sider, i tillegg til pensumlitteraturen. Et økende antall elever er lesesvake og trenger mer lesetrening for å mestre teoretiske fag. Akademikerne erfarer at elever som starter i påbygningskurset, ofte kan være dårlig orientert om omfanget av kurset og hvor mange arbeidstimer det faktisk krever. Akademikerne vil derfor argumentere for at man heller bør vurdere å utvide påbygningskurset til å bli toårig slik at middels lesere og svake lesere kan få den tid de trenger til å fordype seg i ulike tekster. Akademikerne mener man må se på regelverket slik at elever som ønsker å ta påbygningskurset kan gjøre dette innenfor rammen av den lovfestede retten til videregående opplæring.

Akademikerne er bekymret for at utvalgets forslag kan senke kvaliteten i høyere utdanning dersom det gjennomføres. Utvalget argumenterer for at universitetene og høgskolene i større grad bør ta utgangspunkt i studentenes forutsetninger og tilpasse seg en studentmasse med mer varierende teoretisk kompetanse. Akademikerne er kritiske til dette forslaget, det er vår holdning at det skal gå klare faglige skiller mellom videregående og høyere opplæring. Vi ønsker ikke et system der høyere utdanningsinstitusjoner får ansvaret for å utvikle forkurs/ekstra studieår for å gjøre studentene studieforberedt. Dette ansvaret skal ligge i den videregående opplæringen. Vi frykter at generell studieforberedthet vil tvinge frem en mer teoritung yrkesopplæring.

Akademikerne mener det er viktig at norske krav til studiekompetanse skal holde god internasjonal standard. Dette for å sikre norske studenter tilgang til internasjonale studiesteder og for å sikre at internasjonale studenter ser på Norge som et attraktivt studieland. Vi frykter at den foreslåtte endringen kan bidra til å svekke den internasjonale anerkjennelsen av de krav som stilles for å påbegynne høyere utdanning i Norge.

Norge har i dag et meget sentralisert og ubyråkratisk system for opptak til høyere utdanning. Kun et fåtall studier har krav til tilleggskompetanse utover GSK og Samordna opptak er en lettfattelig og oversiktlig inngangsportaler til de aller fleste studier. Akademikerne frykter at utvalgets forslag om generell studieforberedthet vil føre til en utbredt bruk av krav til tilleggskompetanse, noe som vil gjøre det vanskeligere for søkerne å orientere seg. I tillegg vil elevenes fagvalg få større konsekvenser for hvilke studievalg som er tilgjengelige etter fullført videregående.

Med vennlig hilsen

Tove Storrødvann
Generalsekretær

Ivar Munch Clausen
Rådgiver